

Study Guide

เวชศาสตร์ครอบครัว (Family Medicine)

Community participation

หมอชุมชน อยู่กับชุมชน เข้าใจชุมชน

อนุวัตร ภิญญะชาติ

กลุ่มงานเวชศาสตร์ชุมชนและครอบครัว 1 และ 2

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Community Participation

การมีส่วนร่วมของชุมชน

แนะนำเอกสาร เมื่อน้องๆได้อ่านและปฏิบัติตาม study guide เล่มนี้ แล้ว น้องๆจะสามารถ

1. ทราบและอธิบายความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ได้
2. ทราบปัญหาของชุมชนจากผลการทำประชาคม
3. วางแผนและปฏิบัติตามแผนเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งและสามารถดูแลตนเองได้
4. ประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชนได้
5. ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

เนื้อหาที่ต้องเรียนมาก่อน มีดังนี้

1. การศึกษาวิถีชุมชนโดยใช้เครื่องมือ 7 ชิ้น
2. ข้อมูลชุมชนและข้อมูลครอบครัว เช่น family folder

ทำความเข้าใจกันก่อน

Study guide เล่มนี้ ประกอบไปด้วย เนื้อหาบางส่วนที่จะสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชน มีกรณีศึกษา บทความ และแบบฝึกหัดอย่างง่ายเพื่อให้้องได้เติมลงคำลงในช่องว่าง เป็นการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น ผู้เรียนสามารถไปสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสารอ้างอิงที่อาจารย์แนะนำ หรือจากแหล่งอื่นๆที่น่าเชื่อถือ แล้วนำมาตอบคำถามใน study guide เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก

เมื่อน้องๆผ่านบทเรียนเรื่อง การศึกษาวิถีชุมชนด้วยเครื่องมือ 7 ชิ้นแล้ว น้องๆคงจะสังเกตเห็นชัดเจนว่า หากเราต้องการสื่อสารกับชุมชนเพื่อชี้แจงแถลงไขอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องใกล้ตัวและก่อกวนรบกวนกับพวกเขาก็ตาม เครื่องมือ 7 ชิ้นก็อาจจะช่วยตอบคำถามน้องๆได้บ้าง บางคนอาจจะตั้งคำถามในใจต่อ “แล้วปัญหาที่แท้จริงคืออะไร” “การที่คนคนหนึ่งจะเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนได้นั้นต้องมีเหตุปัจจัยอันใดมาเกี่ยวข้องบ้าง” “ทำไมผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่

ถึงเป็นหน้าเดิมๆ คือ ผู้นำชุมชน อสม. และญาติๆกัน” “ประชาชนส่วนใหญ่ทำไมถึงไม่เข้าร่วมทั้งๆที่ก็ไม่ได้ทำงานอะไร เป็นเรื่องใกล้ตัวแท้ๆ” น้องสามารถตั้งคำถามต่างๆมากมาย บ้างก็พยายามหาคำตอบเบ็ดเสร็จ บ้างก็ละเลยปัญหานั้นไปโดยปริยาย

Study guide เล่มนี้ อาจจะช่วยให้น้องๆได้เข้าใจกระบวนการที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น นอกจากเนื้อหาที่จะได้ฝึกฝนแล้ว ยังมีกิจกรรมออกฝึกภาคสนามเพื่อน้องๆได้คิดและวางแผนโครงการใดโครงการหนึ่งขึ้นมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้รู้จักชุมชนในเรื่องของ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ซึ่งน้องๆจะได้ทราบข้อมูลชุมชนจากการทำเครื่องมือ 7 ชิ้น การทำประชาคม รวมถึงข้อมูลครอบครัวต่างๆไว้ก่อนแล้ว ดังนั้น น้องสามารถศึกษามัน วางแผนและซักซ้อม เตรียมอุปกรณ์และดำเนินการตามแผน ผลที่ได้มานั้น นอกจากจะได้เรียนรู้ชุมชนในมิติต่างๆแล้ว น้องๆยังได้รู้จักการทำงานกับชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม ได้รู้ว่าชุมชนนี้มีข้อดีข้อด้อยอย่างไร เข้มแข็งแค่ไหน การที่เราจะทำงานกับชุมชนนี้อย่างราบรื่นนั้นจะมีกลยุทธ์หรือเคล็ดลับอย่างไร แล้วโครงการหรือกิจกรรมที่น้องได้ทำในชุมชนนั้นมีผลกระทบต่อผู้คนในด้าน “การมีส่วนร่วมของประชาชน” มากน้อยแค่ไหน สามารถวัดเป็นตัวเลขได้หรือไม่

ดังนั้น ลำดับขั้นตอนแบบรวมยอดที่น้องๆจะได้ปฏิบัติตาม study guide เล่มนี้ ประกอบไปด้วย

1. ให้น้องๆไปสืบค้น หัวข้อ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ตามเอกสารอ้างอิงที่อาจารย์ให้ไป
2. ให้น้องๆตอบคำถามใน study guide
3. ให้น้องศึกษาข้อมูล “วิถีชุมชน เครื่องมือ 7 ชิ้น” และข้อมูลที่จำเป็นต่างๆในชุมชนที่จะออกฝึกภาคสนามให้มากที่สุด
4. ให้น้องวางแผน ซักซ้อมแผน เตรียมอุปกรณ์ และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่มเพื่อศึกษา “การมีส่วนร่วมของชุมชน”
5. น้องๆออกชุมชนและดำเนินการตามแผน
6. ให้น้องๆสรุปและประเมินผลว่าผลงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่
7. น้องๆเสนอผลงานต่อชุมชนและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

ตารางเวลาและกิจกรรม (ระยะเวลาอาจเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม)

ลำดับ	กิจกรรม	ระยะเวลา	วิธีการประเมินผล	ความคาดหวัง
1	แจก study guide และข้อมูล วิถีชุมชนโดยเครื่องมือ 7 ชิ้น ให้นักศึกษาแพทย์ ก่อนเรียน 1 สัปดาห์ พร้อมตอบคำถาม	ก่อนเปิดเรียน 1 สัปดาห์	Self-directed learning	ความรับผิดชอบ
3	เรียนรู้เนื้อหาในห้องเรียน เฉลยคำถามใน study guide	1 ชั่วโมง	Lecture	ด้านความรู้
4	สืบค้นข้อมูลในชุมชน สืบค้น ข้อมูลจากงานวิจัยอื่นๆ คิด และวางแผนโครงการ	ระหว่างเปิด เรียน	Community- oriented problem- based learning	ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล
5	เตรียมอุปกรณ์ก่อนออกฝึก ภาคสนามและซักซ้อมแผน	ก่อนออกฝึก ภาคสนาม	Self-directed learning	ความรับผิดชอบ
6	เสนอแผนต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ประจำกลุ่ม ก่อนออกฝึก ภาคสนาม	2 ชั่วโมง ก่อน ออกฝึก ภาคสนาม	Lab	ด้านทักษะปฏิบัติ
7	ออกฝึกภาคสนาม สรุปผล และประเมินผล เพื่อเสนอ ผลงานต่อชุมชนไปใช้ต่ออย่าง ยั่งยืน	ประมาณ 3 วัน ช่วงออกฝึก ภาคสนาม	Directed self- learning	ด้านความรู้ ด้านทักษะปฏิบัติ ความรับผิดชอบ ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล คุณธรรม จริยธรรม
8	จัดทำรายงาน เพื่อสรุปผลการ ดำเนินโครงการ	ตามเวลานัด หมาย	Self-directed learning	ด้านทักษะการคิด วิเคราะห์ตัวเลข ทางสถิติ
ความคาดหวังโดยรวม คือ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการเป็นหมอชุมชนแบบมืออาชีพ				

บทนำ

ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้วถึง 18 ฉบับ ทุกฉบับมีหลักการที่ตรงกันประการหนึ่งคือ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอิสระที่เรียกว่า อำนาจอธิปไตย แม้ว่าในอดีตที่ผ่านมา ประชาชนไทยจะมิได้มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองเท่าที่ควร แต่เมื่อกระแสการเป็นประชาธิปไตยของโลกได้เข้าสู่ประเทศไทยก็ทำให้ประชาชนรู้ถึงการที่ตนควรมีสิทธิ เสรีภาพ และมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น นำมาสู่การปฏิรูประบบการเมืองไทยที่เห็นได้ชัดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม (Participation) ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับอ็อกฟอร์ด ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่า การมีส่วนร่วม โดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)” ฉะนั้น คำว่าการมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชน ไม่ว่าจะ เป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้นิยามคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ไว้ เช่น เจมส์ แอล เครยัน ได้กำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการ

ตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

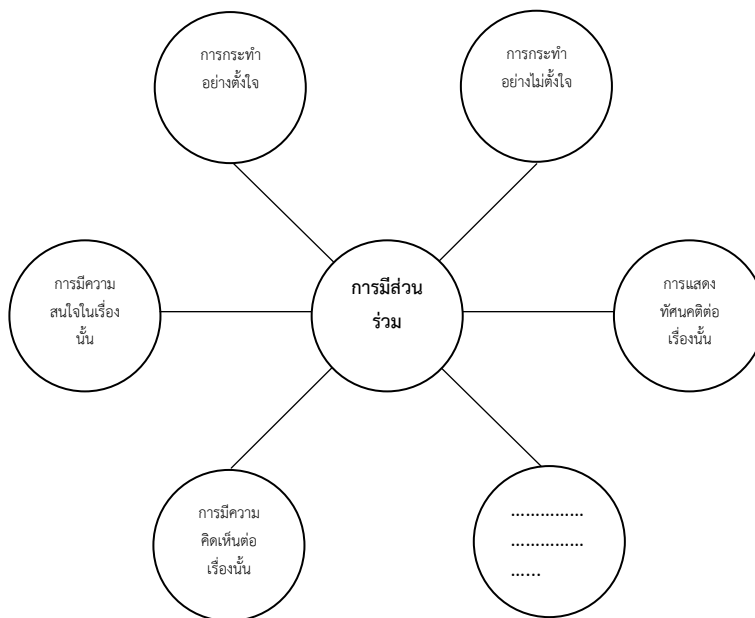
ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม

คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมถึงลดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ปัทมา สุปก่าบั้ง ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในรายงานการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น

ทำไมต้องรู้ หัวข้อนี้คิดยังไม่ออกเลยครับ

ฝึกคิดด้วยตนเองก่อน

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้
2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว เกิดความล่าช้า และความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

3. การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล
4. การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยิ่งอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย
5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่าย ที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้
6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน
7. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม พวกเขาจะได้รับรู้ถึงความห่วงกังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้
8. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำ และทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

กรณีศึกษา หมู่บ้านแสนสุข

หมู่บ้านแสนสุขมีข้อโต้แย้งกันเรื่องการจัดตั้งโคมไฟส่องสว่างบนถนนในหมู่บ้าน ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรจะฝังเสาในพื้นที่หน้าบ้านเพราะถนนจะได้ไม่แคบไปกว่านี้ อีกฝ่ายไม่เห็นด้วยอย่างรุนแรง นื่องๆ คิดว่า “การมีส่วนร่วมของชุมชน” จะมีประโยชน์ต่อชุมชนอย่างไรบ้าง

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....

เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน

เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 3 ประการ คือ

1. การมีอิสรภาพในการเข้าร่วม หมายถึง การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ
2. ความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง ทุกคนที่เข้าร่วมต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน
3. ผู้เข้าร่วมต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง มีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ แต่หากกิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย ก็จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้พวกเขาสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

กรณีศึกษา ประวัติชีวิตของนางบัวลา

ครั้งเมื่อ อายุ 14 ปี นางบัวลามีนิสัยรักสนุก และชอบเอาอกเอาใจผู้อื่น จึงทำให้สนิทสนมกับเพื่อนๆ ในหมู่บ้าน แต่ละวันมีหนุ่มมีจีบหวักระไดไม้แห้ง ต่อมาพบว่าตนเองท้องก่อนแต่งงานกับเพื่อนรุ่นเดียวกันจึงถูกพ่อตำหนิอย่างรุนแรง อีกทั้ง กลายเป็นขี้ปากชาวบ้านได้นินทากันเสนาะหู จึงตัดสินใจหนีออกมาตั้งรกรากพร้อมกับแฟนหนุ่มในหมู่บ้านอีกอำเภอ

“บ้านหลังนี้ก็สร้างเองจะ ลุงแก่ก็ตัดไม้ยาง ไม้ไผ่แถวนี้แหละ นึกถึงสมัยนั้น ยายก็ช่วยหยิบๆ จับๆ บ้าง ลุงแก่ก็ไม่ว่าอะไร แกเป็นคนหล่อ กล้ามใหญ่ แข็งแรงมาก ยายชอบ ฮ่า ฮ่า ฮ่า...”

คุณลุง วัย 65 ปี ถือไม้ค้ำยันหนึ่งข้าง ดิฉันแอบเห็นแกส่งสายตาวานเย็นไปให้ภรรยาของตนเองอย่างมีความสุข ท่ามกลางเสียงหัวเราะ ดิฉันเองก็รู้สึกแบบนั้นไปโดยปริยาย เปรียบเสมือนได้ยืมเวลาไปดูวันเวลาเก่าๆของทั้งคู่ หรือว่าดิฉันคิดผิดเสียแล้ว? แวบแรกที่เดินลงมาจากรถตู้ ได้เห็นบ้านชั้นเดียว ที่ทำจากไม้ไผ่ ยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร แทบจะเรียกได้ว่าเป็นกระท่อมก็ว่าได้ ภายในบ้านแทบจะไม่มี

ของใช้อะไรเลย มีแต่ที่นอน และมุ้งเก่าๆ เหมือนจะกางทิ้งไว้นานมากแล้ว มีเบ็ด มีไก่ มีแมว มีขวด มีของเก่าคุณไว้ได้คุณบ้าน

“แล้วคุณลุงเป็นอะไรคะ ทำไมต้องใช้ไม้ค้ำยันตลอด”

“แตกบ้านหนะหนู วันนั้นพากันมาฉลองจนดึกตื่น ยายก็พาหลานหลับไปก่อน ตื่นเข้ามายายก็ตกใจมาก นึกว่าแกนอนตายคาขวดเหล้าแล้ว เค้กก็เรียกรถพยาบาลมารับไปโรงพยาบาล โห้ย.....ยายเสียใจมาก.....หนูเอ๊ย หมอบอกว่า.....แกเป็นอัมพาตครึ่งซีก.....” พุดไป พุดมา ก็เหมือนอยากจะเล่า แต่ก็พยายามหลบตาดิฉัน

ผู้นำครอบครัว ซึ่งเป็นเรี่ยวแรงหลักในบ้าน เกิดล้มป่วยขึ้น สมาชิกในบ้านก็เกิดความรู้สึกเสียใจ จนบางครั้งก็ไม่สามารถที่จะอธิบายออกมาเป็นคำพูดได้ ดิฉันเข้าใจดี เพราะดิฉันโตมาในบ้านที่มีฐานะ พอมีอันจะกิน เมื่อคุณตาดิฉันป่วย ล้มหมอนนอนเสื่อ คนในบ้านแทบจะไม่ต้องไปทำมาหากินที่อื่นเลย ต้องผลัดเวรกันไปเฝ้าไข้คุณตาดิฉันตลอด เพื่อไม่ให้แก่รู้สึกว่าคุณลูกหลานทอดทิ้ง “ไปหาหมอเค้าก็บอกว่ายายเป็นโรคกระเพาะ ให้กินอาหารให้ตรงเวลา เลิกดื่มเหล้าซะ ไม่งั้นหมอมจะไม่รักษาให้ บางครั้งยายก็ไม่มีค่ารถไปหาหมอ หมอบางคนก็ออกค่ารถให้ร้อยสองร้อย ยายก็ไปมั่ง ไม่ไปมั่ง บางทีก็เกรงใจคุณหมอมเหมือนกัน ก็เลยต้องเดินออกไปโบกรถไปโรงพยาบาล ปวดท้องมากๆ ก็อดทนเอาลูก มันไม่ตายหรอก ยายแข็งแรง ถ้ามันจะตายก็คงตายไปนานแล้ว ฮ่า ๆ ๆ”

“แล้วลูกยายให้เงินใช้วันละกี่บาทคะ”

“สองตัวเมียรวมกันก็หกร้อย บางวันเค้าก็อยู่จนดึกตื่น บางวันเค้าก็ได้หยุด แล้วแต่ว่าเค้าจะเอาเรามัย อิมมม ยายไม่มีอะไรทำยายก็ไปตักน้ำให้เต็มตุ่ม ก็ติดหนี้เค้าไว้สองเดือนแล้ว เค้าคิดเดือนละสองร้อย ไปขอน้ำบ้านเค้าใช้ ที่ลูกๆมาเยี่ยมเนี่ย ยายดีใจ ดีใจจริงๆ มีคนมาเยี่ยม” พุดไปพลางไป ยายก็เอามือมาลูบแขนดิฉัน “หน้าหนาวก็หนาวหนาวนะลูก นี่ถ้ายายมีผ้าห่มอุ่นก็คงจะดี”

“ยายมีที่นาที่ไร่คะ”

“ไม่มีนาเหมือนคนอื่นเค้าหรอกลูก บ้านนี้ก็ถางเอง มาอยู่นานหลายปีแล้วจนเค้าไม่กล้าไล่ หี หี เค้าคงสงสารยายมั่งลูก”

“ยายจะเลิกเหล้าได้มัยคะ หนูขอรับรอง ถ้ายายเลิกเหล้าได้ หนูจะเอาผ้าห่มนวนและเสื้อผ้ามาให้ ยายครั้งหน้า”

“แล้วหนูจะเลิกดื่มนี้ได้มัยหละ.....”

G Em Am G
ยืมเงินๆ เคร้าฟองามๆ มีคนถามว่าเธอคือใคร
Em Am G
ทั้งทั้งโลกนี้ก้าวไกลแสนไกล เธอยังสดใสอยู่ในโลกเก่า

กลุ่มดิฉันรับผิดชอบสำรวจกลุ่มคนชายขอบ พี่ๆ อสม ที่พาดิฉันเดินสำรวจเล่าให้ฟังว่า “ที่จริงแล้วตอนนี้ยายบัวลามีสามีสองคน ตอนกลางวันก็ไปอยู่กับสามีใหม่ พอดตกเย็นก็เอาข้าวปลาอาหารที่ทำมาจากบ้านสามีใหม่มาเลี้ยงหลานและสามีเก่าที่เป็นอัมพาตให้ได้กินกัน ทำอย่างนี้เป็นประจำหลายปีแล้ว บางที่ชาวบ้านสงสารก็แบ่งข้าวปลาอาหารให้แกติดไม้ติดมือกลับไปด้วย สมัยนั้นผู้ใหญ่บ้านประกาศให้ลูกบ้านไปลงชื่อครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินกับทางอำเภอแกก็ไม่ได้ไป ทำให้ตอนนี้ที่ดินบ้านแกก็ยังมีปัญหาอยู่ ที่ดินรอบๆบ้านแกเค้าก็ได้ขุดกันหมดแล้ว เหลือแต่บ้านแกนี่แหละ”

คำถาม

น้องๆ คิดว่า ยายบัวลา ขาดหรือบกพร่อง “เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม” ข้อใดบ้าง อธิบายพร้อมเหตุผลประกอบ

- 1. ....
- 2. ....
- 3. ....

ระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน

การแบ่งระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ โดยมีข้อพึงสังเกตคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

- 1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนริเริ่มโครงการต่าง ๆ หรือการบรรยายและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ เป็นต้น
3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุมการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น
4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ เหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อินจตุลาการเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน เป็นต้น
5. ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการเป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหา ข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ แต่การลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใด โดยในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม แต่สำหรับประเทศไทยนั้นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติให้ ผลของการประชามติมีทั้งแบบที่มีข้อยุติโดยเสียงข้างมาก และแบบที่เป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีซึ่งไม่มีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (มาตรา 165)

บุญกุ่มข้าวใหญ่

“บุญกุ่มข้าวใหญ่” หรือบุญคุณลานนั้น เป็นบุญประเพณีของชาวอีสานที่แสดงให้เห็นจิตวิญญาณของชุมชนที่ดำรงอยู่ด้วยวิถีเกษตรกรรมมาช้านาน ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน ด้วยสำนึกในบุญคุณของข้าวที่หล่อเลี้ยงชีวิตคนทุกคน นอกจากนี้เป็นการแสดงออกถึงพลังแห่งความร่วมมือแรงร่วมใจของชุมชน เพื่อสืบทอดจิตวิญญาณที่กล้าแกร่งของชาวนา มีการทำพิธีพราหมณ์บายศรีสู่ขวัญข้าวทุกปี เพราะชาวอีสานเชื่อว่า แม่พระโพสพ มีอำนาจที่สามารถดลบันดาลให้ข้าวเจริญงอกงาม นำความอุดมสมบูรณ์มาให้ชาวนาที่บูชาเทวีแห่งข้าว ด้วยเหตุนี้ชาวนาจึงมีพิธีบูชาแม่พระโพสพก่อนที่จะลงมือทำนาหรือระหว่างตกกล้า จนข้าวตั้งท้องออกรวง ไปจนถึงการเก็บเกี่ยวในที่สุด

การทำบุญกุ่มข้าวใหญ่นั้น บุญกุ่มข้าว เป็นงานบุญที่จัดขึ้นหลังจากการเก็บเกี่ยว เป็นการนำข้าวมาโฮม(รวม)กันที่ลานกลางบ้าน เพื่อสู่ขวัญข้าวและทำบุญตักบาตรร่วมกัน ในทุกๆ หากปีไหนที่ฝนตกต้องดี ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ กองข้าวก็จะสูงใหญ่เป็นพิเศษซึ่งจะทำกันในเดือนยี่ หรือเดือนที่ 1 คือเดือนมกราคมของทุกปี หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะขนเอามัดรวงข้าวที่เกี่ยวข้องเสร็จไปกองรวมกันไว้ที่ลานเก็บข้าวด้วยความเชื่อว่าข้าวนั้นเป็นพืชเลี้ยงชีวิตที่มีเทพารักษ์ เทพองค์นั้นมีนามว่า “แม่โพสพ” ซึ่งเป็นขวัญข้าวที่เลี้ยงมนุษย์มา การทำบุญมีพระสวดมนต์เย็น ฉ้นเข้าเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ข้าวเปลือก เมื่อพระฉ้นเข้าแล้วก็ทำพิธีสู่ขวัญข้าว และผูกข้อต่อแขนกันในหมู่ชาวบ้านผู้ร่วมพิธี จุดมุ่งหมายของการทำบุญกุ่มข้าวใหญ่คือ เพื่อร่วมกันจัดหาทุนทรัพย์ให้แก่ทางวัดเพื่อเป็นกองทุน

ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ในการบริจาคคราวนี้ชาวบ้านจะไม่บริจาคเงินแต่จะบริจาคเป็นข้าวเปลือก เหตุผลเพราะชาวบ้านไม่มีเงินแต่มีข้าว อันเป็นผลผลิตจากน้ำพักน้ำแรงของตนเป็นประการที่หนึ่ง ประการที่สองก็เพื่อจะได้ทำบุญด้วยข้าวในยุ้งของตนเอง

ในการเตรียมทำบุญกุ่มข้าวใหญ่ นั้น จะต้องจัดเตรียมสถานที่ทำบุญที่ลานนวดข้าวของตนเอง การนำข้าวที่นวดแล้วมากองขึ้นให้สูงเรียกว่า “คุณลาน” (คุณ ในที่นี้หมายถึง ทำให้เป็นกอง ถมให้สูง) จากนั้นนิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ จัดน้ำอบน้ำหอมไว้ประพรมซึ่งด้ายสายสิญจน์รอบกองข้าว เมื่อพระภิกษุสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้วถวายภัตตาหารเพลแก่พระภิกษุสงฆ์ จากนั้นนำข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงญาติพี่น้อง ผู้มาร่วมทำบุญ พระสงฆ์ฉัน เสร็จก็จะประพรมน้ำพุทธมนต์ให้กองข้าว ให้เจ้าภาพ และทุกคนที่มาในงาน เสร็จแล้วก็จะให้พรและกลับวัด เจ้าภาพก็จะนำน้ำพระพุทธมนต์ที่เหลือไปประพรมให้แก่วัว ควาย ตลอดจนเครื่องมือในการทำนาเพื่อความเป็นสิริมงคล

กรณีศึกษา: ส.ส. = สวัสดิ์ดอนสาย

“สวัสดิ์ครับท่าน วันนี้พาทีมมาลงพื้นที่หาเสียงแต่เช้าเลยนะครับ”

“แหม พ่อผู้ใหญ่ก็ มาช่วยงานบุญครับ มาช่วยงานบุญ ผมนี่เป็นคนชอบทำบุญ เข้าวัดประจำหละครับ”

“ท่าน ส.จ. กับลูกทีมไม่มาด้วยกันหรือครับ”

“อ้อ มาครับมา นัดกันไว้แล้วครับ เห็นแกบอกว่าจะเอาข้าวเปลือกมาคุณลานด้วยกัน วันนี้ผมรีบมาก เลยไม่ได้เตรียมข้าวเปลือกมาด้วย อีกอย่างต้องไปหลายหมู่บ้านครับ”

“เอาเป็นว่า มาด้วยใจ หอบบุญไปเยอะๆครับท่าน”

“ปีนี้คนมาร่วมงานเยอะดินะ เยอะกว่าปีที่แล้วอีก”

“วันหยุดปีใหม่ติดต่อกันหลายวัน ลูก ลูก หลาน หลาน ก็ได้หยุดงานพากันมาจากกรุงเทพฯ ที่ทีมงานเราจัดรถผ้าป่าสามัคคีมาให้ 1 คัน แต่คนสมัยนี้ค่านิยมนำรถมาเอง หลายคันทีเดียว ปีที่แล้วได้เงิน 4 แสน คาดว่าปีนี้จะได้เงิน 6 แสน คีนี่มาดูหมอลำด้วยกันนะครับ ท่าน”

ในช่วงกลางวัน เหล่าบรรดานักการเมืองก็ได้ร่วมบริจาคให้วัด ผู้ใหญ่บ้านก็ประกาศยอดบริจาคเสียงตามสายมิได้ขาด ตอนกลางคืน ก่อนการแสดงหมอลำ ผู้ใหญ่บ้านก็เชิญเหล่านักการเมืองขึ้นมามีปราศรัยสักเล็กน้อย พอเป็นพิธี แถมยังได้เงินบริจาคช่วยเหลือโรงเรียนอีกต่อหนึ่งด้วย

“ท่าน ส.ส. กลับไปแล้วใช้มั๊ยครับ ผู้ใหญ่ ท่านไปเร็วนะว่าจะมากกราบขอบพระคุณที่ส่งเสริมงบประมาณสร้างสะพานที่ให้เรามาปีนี้ซะหน่อย”

“ไม่ต้องห่วงครับ ผมดูแลท่านเป็นอย่างดี ไม่ขาดตกบกพร่อง อ้อ สะพานจะสร้างเสร็จเดือนหน้าแล้วนี่ท่าน คาดว่าคงจะตักน้ำไหวะท่าน ขออย่าให้เป็นเหมือนเดิมเลย ฝนตกที่ไร คอสะพานขาดทุกปี ฮ่าๆๆๆ”

“โอ๊ย สบายหายห่วง ถ้าผมเป็นคนลงมือแล้ว ไว้ใจผมได้”

พอเสร็จจากงานบุญ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ อสม. และสมาชิกในชุมชนโดยส่วนใหญ่มานั่งร่ำล้อมกันเพื่อนับเงินบริจาค แม้กระทั่งเด็กๆก็มาช่วยฉีกซองร่วมกัน ผู้ใหญ่บ้านแจ้งยอดบริจาคผ่านเสียงตามสาย พร้อมทั้งชี้แจงแหล่งที่มาของเงินบริจาคอย่างชัดเจนและโปร่งใส มีการทำประชาคมเพื่อแยกเงินบริจาคออกเป็นส่วนๆ เช่น ให้วัด ให้โรงเรียน ให้ศาลาประชาคม จ้างหมอลำ ค่าเช่าเต็นท์ จิปาถะอื่นๆอย่างละเอียด ชาวบ้านพอได้ยินยอดเงินบริจากรู้สึกภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และพอใจมากที่ว่าปีนี้ได้ยอดเงินรวมมากกว่าปีที่แล้ว

คำถาม

1. บุญกุ่มข้าวใหญ่ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับใด จงอธิบาย

.....

.....

.....

2. จากกรณีศึกษา นักการเมืองที่เข้ามาหาเสียงในงาน “บุญกุ่มข้าวใหญ่” ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับใด จงอธิบาย

.....

.....

.....

3. จากกรณีศึกษา นักการเมืองท้องถิ่น ทำงานกับชุมชนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมระดับใด จงอธิบาย

.....

.....

.....

ให้น้อง ๆ ลองเขียน แผนที่กางปลา ตาราง หรือวาดภาพประกอบพร้อมทั้ง
ระบายสี เกี่ยวกับ “ภาพฝันของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ดี”

Big project

ให้นักองๆลองคิดและวางแผนกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวัดหรือประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าดีมากน้อยแค่ไหน แล้วเพราะอะไรถึงเป็นเช่นนั้น หลังจากเรียนภาคบรรยายแล้ว อาจารย์จะให้แต่ละกลุ่มคิดโครงการในชั่วโมง Community-oriented problem-based learning ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาแต่ละกลุ่มก็จะช่วยดูแลน้องๆได้ด้วย แล้วแต่ละกลุ่มนำโครงการมานำเสนอพร้อมกันเพื่อให้อาจารย์ท่านอื่นๆได้เสนอแนะ หัวข้อของการนำเสนอโครงการก็คล้ายกับการนำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์ดังแสดงด้านล่างนี้ น้องๆมีเวลา 3 วัน 3 คืน เพื่อดำเนินโครงการในชุมชน โดยพักอาศัยอยู่ในบ้านพ่อแม่อุปถัมภ์ และมีศาลาประชาคมเป็นจุดนัดหมายกลาง หลังจากดำเนินโครงการแล้วให้สรุปข้อมูลแล้วคืนข้อมูลสู่ชุมชนเพื่อการพัฒนาต่อเนื่องอย่างยั่งยืน และส่งรูปเล่มรายงานผลการดำเนินโครงการให้อาจารย์ประจำวิชาด้วย

แนวทางในการดำเนินการฝึกภาคสนาม

นักศึกษาแพทย์ จะถูกแบ่งเป็นกลุ่มๆ โดยนำความรู้จากเนื้อหาในชั้นเรียนและคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษามาเขียนโครงการวิจัยหรือบริการวิชาการ และดำเนินโครงการวิจัยหรือบริการวิชาการในชุมชนกลุ่มละ 1 โครงการไม่ซ้ำกัน มีกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการ คือ

1. นักศึกษาในกลุ่มช่วยกันเขียนโครงร่างการวิจัยหรือบริการวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งคำถามงานวิจัยอาจเป็นการหา จำนวน สัดส่วน ร้อยละ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ วิเคราะห์ความแตกต่าง โดยเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมกับข้อมูล nominal scale, ordinal scale, interval scale, ratio scale ทั้งนี้ นักศึกษาสามารถนำข้อมูลจากการทำประชาคมหรือจาก family folder มาช่วยกำหนดคำถามงานวิจัยก็จะช่วยกำหนดกรอบงานวิจัยเพื่อมุ่งเน้นประโยชน์แก่สังคมมากขึ้น
2. นักศึกษาทุกคนในกลุ่มร่วมกันเก็บข้อมูลในชุมชน อาจมีการสุ่มตัวอย่างจำนวนครัวเรือน เขตพื้นที่ ตามหลักการและเหตุผลของโครงร่างงานวิจัยของกลุ่มตนเอง ส่วนวิธีการเก็บข้อมูล อาจใช้แบบสอบถาม การสังเกตพฤติกรรม การถ่ายภาพ การถาม-ตอบด้วยวาจา คำถามปลายเปิด-ปลายปิด ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลบางอย่างอาจขอความช่วยเหลือจากพี่ๆ อสม. หรือผู้นำชุมชน
3. นักศึกษาทุกคนในกลุ่มนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลโดยใช้โปรแกรมทางสถิติที่เหมาะสม

4. นักศึกษาทุกคนในกลุ่มนำเสนอผลการดำเนินโครงการวิจัยหรือบริการวิชาการต่อชุมชน โดยสามารถเสนอได้หลายรูปแบบ ให้นักศึกษาพิจารณาวางแผนการนำเสนอโดยเลือกสื่อการนำเสนอที่เหมาะสม เช่น วิดีโอ ภาพนิ่ง poster ละคร หรือ เอกสารประกอบ ทั้งนี้ โดยเน้นกลุ่มชุมชนเป็นผู้ฟังหลัก
5. นักศึกษาทุกคนในกลุ่มนำเสนอผลการดำเนินโครงการวิจัยหรือบริการวิชาการต่อคณาจารย์ที่วิทยาลัย โดยสามารถเสนอได้หลายรูปแบบ ให้นักศึกษาพิจารณาวางแผนการนำเสนอโดยเลือกสื่อการนำเสนอที่เหมาะสม เช่น วิดีโอ ภาพนิ่ง poster ละคร หรือ เอกสารประกอบ พร้อมแหล่งอ้างอิงที่เหมาะสม อาจนำข้อมูลจากการเขียนประโยชน์ที่ได้รับจากการออกฝึกภาคสนามในครั้งนี ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะ มานำเสนอด้วย ทั้งนี้ โดยเน้นกลุ่มคณาจารย์เป็นผู้ฟังหลัก เพื่อให้คณาจารย์ร่วมกันประเมินผลให้คะแนนและให้ข้อเสนอแนะ
6. นักศึกษาทุกคนในกลุ่มจัดทำรายงานผลการดำเนินโครงการวิจัยหรือบริการวิชาการ กลุ่มละ 1 ฉบับ และสำเนาอีก 1 ฉบับ

การเขียนโครงร่างงานวิจัยหรือบริการวิชาการ โดยกำหนดหัวข้อ ดังนี้

1. ชื่อเรื่อง (Title)
2. ความเป็นมาและเหตุผลสนับสนุนให้มีการวิจัย (Background and Rationale)
3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย
4. การทบทวนวารสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Review of Literature and Related Studies)
5. วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)
6. สมมติฐาน (Hypothesis)
7. การให้คำนิยามเชิงปฏิบัติการที่จะใช้ในการวิจัย (Operational Definition)
8. รูปแบบการวิจัย (Research Design)
9. รูปแบบวิธีวิจัย (Research Methodology)
10. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ (Data Handling and Analysis)
11. ข้อพิจารณาทางจริยธรรม (Ethical Considerations) (ถ้ามี)
12. ตารางการปฏิบัติงาน (Time-Table)

13. ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นระหว่างการวิจัยและมาตรการในการแก้ไข (Problem Anticipated and Circumvent Method)
14. งบประมาณในการวิจัย (Budget)
15. ประวัติผู้ทำการวิจัย (Relevant Information of the Researchers)
16. เอกสารอ้างอิง (References)

ปล 1 อาจารย์จะให้แต่ละกลุ่มบันทึกวิดีโอสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการออกฝึกภาคสนามในครั้งนี้และคาดว่าจะนำไปใช้กับการเป็นแพทย์ชนบทอย่างมีอาชีพในอนาคต

ปล 2 ทุกคนต้องส่งรายงานไม่เกิน 2 หน้ากระดาษ A4 ในหัวข้อสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการออกฝึกภาคสนามในครั้งนี้และคาดว่าจะนำไปใช้กับการเป็นแพทย์ชุมชนอย่างมีอาชีพในอนาคต โดยส่งเป็นไฟล์ ตัวหนังสือ Cordia New 16 อาจมีรูปภาพประกอบด้วย พร้อมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการออกฝึกภาคสนามในครั้งนี้ว่าควรจะเป็นไปในแนวทางใดที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

ปล 3 จะสังเกตได้ว่าอาจารย์ไม่ได้นัดหมายตารางเวลาและกิจกรรมที่แน่นอนว่าวันนี้ต้องทำอะไรบ้าง ซึ่งหมายถึง น้องๆจะต้องเป็นคนจัดตารางเวลาของกลุ่มตนเอง เพื่อนัดหมายให้อาจารย์ให้ไปกับน้องๆด้วยกัน กิน นอน พร้อมกัน บ้านพ่อแม่อุปถัมภ์หลังเดียวกัน ดังนั้น ในแต่ละวัน แต่ละกลุ่มอาจจะมีกิจกรรมที่ไม่เหมือนกันเลยก็ได้ แม้กระทั่งการกินข้อมูลชุมชน กลุ่มของเราอาจจะมี วิธีการช่วงเวลา การกินข้อมูลที่แตกต่างกันออกไปก็ได้เช่นกัน แต่เวลาเดินทางไปและกลับนั้นต้องเป็นเวลาเดียวกันนะครับ

ปล 4 วันที่นำเสนอที่คณะ ให้น้องติดต่อประสานงานการขอใช้ห้องที่ต้องการ พร้อมอุปกรณ์ที่ช่วยในการนำเสนอให้พร้อม เช่น เครื่องเสียง จำนวนไมโครโฟนและถ่าน ขนาดและชนิดของไฟล์ที่จะนำเสนอ โปรดเช็คเตอร์ว่าสว่างเพียงพอต่อวิดีโอของเราหรือไม่ เสียงวิดีโอออกหรือไม่ แม้กระทั่งลักษณะการจัดวางเก้าอี้ว่าจะเหลือพื้นที่ด้านหน้าไว้ทำกิจกรรมกับคนดูอย่างอื่นหรือไม่ เพื่อให้เกิดความราบรื่นในการนำเสนอให้ดีที่สุด

สิ่งที่ควรเตรียมไปด้วยตนเองเวลาออกชุมชน

1. ปลั๊ก 3 ตา
2. คอมพิวเตอร์ส่วนตัวพร้อมโปรแกรมต่างๆให้ใช้งานครอบคลุม โดยเฉพาะกับเครื่องพิมพ์ เครื่องเสียง ไมค์โครโฟน เครื่องเล่นวีดีโอ โปรเจคเตอร์ หรือแม้กระทั่งโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เป็นต้น
3. ไฟฉาย
4. รองเท้าแตะ รองเท้าผ้าใบ
5. เสื้อผ้าชุดลำลอง ที่ซักง่ายแห้งเร็ว ไม่ต้องรีด
6. เสื้อผ้ากันหนาว
7. ยาประจำตัว
8. ร่มหรือหมวก หรือเสื้อกันฝน
9. สมุดบันทึกประจำวันและปากกาสำหรับจดบันทึก
10. อุปกรณ์การแสดงผลหรือชุดอุปกรณ์สันทนากการ
11. จักรยานส่วนตัว (ถ้ามี)
12. ยากันยุง
13. มุ้ง

Trip and trick ของการออกฝึกภาคสนาม

เมื่อไปอยู่บ้านเขาเมืองเขา สุภาพชนที่จะต้องท่องจำให้ขึ้นใจ คือ “เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม” ยังคงใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย แน่แน่นอนว่า เมื่อเราเจอคนแปลกหน้า แรกๆเราไม่มีทางรู้เลยว่าคนผู้นี้มีลักษณะนิสัยใจคอเป็นอย่างไร ชอบอะไร ไม่ชอบอะไร ดังนั้น บุคลิกและการวางตัวในชุมชน ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเราต้องการขอความร่วมมือจากใครที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อนนั้นเพื่อให้เขาไว้วางใจเราให้มากที่สุด แม้แต่เรายังแอบชอบคนนั้นคนนี้โดยที่ไม่รู้จักเขาดีพอ เพียงเพราะเขาวางตัวดี เราเจอแต่ด้านดีดีของคนคนนั้น มันก็ไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะชอบเขาได้อย่างง่ายดายเลย เสื้อผ้า อาหาร ความสะอาดสะอาด กลิ่นอันไม่พึงประสงค์ สไตส์การแต่งตัว ทรงผม สีสันต่าง ๆ อื่นๆ เหล่านี้ ล้วนมีผลต่อจินตนาการแรกพบเมื่อเจอกับคนแปลกหน้า เป็นการต่อเติมจากธรรมชาติที่เปรียบเสมือนเป็นดาบสองคม พร้อมที่จะฆ่าตัวเองได้ทุกเมื่อ อารมณ์และความรู้สึกของผู้พบเจอนั้น

แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล วันนี้ป่าอารมณ์ไม่ดี ทะเลาะกับสามีเรื่องงานจุกจิกในบ้าน แต่เมื่อมาพบคุณหมอพุดจาตี สะอาดสะอ้าน หน้าเชื่อถือ ก็เปลี่ยนแปลงอารมณ์ไปโดยพลันได้ ซึ่งอาจจะเกิดความเกรงใจ หรือ ความน่าเกรงขาม ที่ผู้ป่วยจะสามารถฝากชีวิตไว้กับคนคนนี้ได้ ดังนั้น การให้ความร่วมมือ น่าจะดีไปด้วย คุณหมอพุดจาตีก็น่าฟังไปหมด และพร้อมที่จะปฏิบัติตามเช่นกัน

การทำงานกับชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ท้าทายความคิดอย่างเป็นองค์รวมได้ดีมาก เพราะเราอาจจะเจอปัญหาอุปสรรคโดยที่ไม่ทราบมาก่อนขณะดำเนินงานได้ ดังนั้น สิ่งที่เราต้องเตรียมตัวให้ดีกว่าก่อนออกชุมชนคือ ข้อมูล ความรู้ ตำรา แบบฟอร์ม ต่างๆ นานา ให้พร้อม สัญญาณมือถือที่เคยส่งข้อความไปหาเพื่อนๆ ได้ดีกลับไม่มีซะงั้น แม้กระทั่งสัญญาณอินเทอร์เน็ต มันไม่ได้ตั้งใจเสมอไป สืบค้นข้อมูลในขณะนั้นก็ทำได้ไม่สิ้นักโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล ดังนั้น การทำงานกับกระดาษกับปากกา ก็ยังคงใช้ได้ผลดีกับการทำงานในชุมชน เช่น ถ้าเราเตรียมข้อมูลในกระดาษมาดีแล้ว คนเก็บข้อมูลก็มีหน้าที่ใส่เครื่องหมาย เต็มตัวเลขอย่างเดียว ระหว่างนั้นก็เดินชมนก ชมไม้ ไปด้วย แหม มันช่างเป็นภาพฝันของการทำงานในชุมชนเหลือเกิน ไม่ใช่ว่าจะให้เก็บข้อมูลด้วย ค้นข้อมูลไปด้วย แก้วเอกสารอีก หาเครื่องพิมพ์และเครื่องสำเนาที่ไม่ได้ ณ จุดนั้น แม้กระทั่งจะนำเสนอข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยหลายๆ มองจอกก็ไม่ค่อยชัด กว่าจะเปิดเสียงหรือเปิดภาพออกคุณยายก็กลับบ้านเสียแล้ว ไม่นะ...ที่พูดมาทั้งหมดชั้นเจอมากับตัวเองแล้ว ชิมิ

ปัญหาที่พบบ่อยมากตอนเก็บข้อมูลในชุมชนคือ ไม่มีใครอยู่บ้าน โดยเฉพาะช่วงกลางวัน มีก็แต่คนแก่ แม่ลูกอ่อน หรือคนพิการ ซึ่งอาจจะไม่ได้เป็นตัวแทนของคนในชุมชนทั้งหมด การออกชุมชนในช่วงวันธรรมดา จันทร์-ศุกร์ นั้น อาจจะตรงกับช่วงวันทำงานของประชาชนโดยส่วนใหญ่ แต่ถ้ากลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนควรจะไปเก็บข้อมูลในวันเปิดเรียน วันที่สำคัญอีกวันก็คือวันคืนข้อมูลผลการดำเนินงานสู่ชุมชน กลับไม่มีคนฟังตอนนำเสนอ ด้วยเหตุผลหลายๆ ประการ ประกาศใช้เสียงตามสายก็แล้ว ผู้ใหญ่บ้านถึงขั้นกับชู้ก็แล้ว นัดด้วยปากเปล่าสัญญาใจก็แล้ว วิธีการนำเสนอของเรายังไม่น่าสนใจพอหรือเปล่านะ หรือว่าปัญหาที่นำเสนอไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริงเพราะคนหนุ่มสาว วยทำงานก็ไม่ได้เข้าร่วมกับเราด้วย ทำไม่ไม่เหมือนกับเวลาไปดูหมอลำเลย มาพบกันโดยมิได้นัดหมายเลยทีเดียว

หัวใจหลักของการทำงานในชุมชน คือ การได้พบปะ พูดคุยกับคนในชุมชน “วันนี้ทานข้าวกับอะไรคะ” ตอนแรกๆ อาจจะดูไม่เป็นธรรมชาติเท่าไร แต่ก็เป็นการพังทลายกำแพงความมีอคติด้านแรกสุดก็ว่าได้ คนในชุมชนจะรู้สึกว่าคุณคนนี้เป็นกันเองและดูเป็นมิตร พร้อมที่จะช่วยเหลือยามเดือดร้อนได้ทุกเมื่อ คนแก่ชอบเล่าเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องของตนเอง สิ่งที่คุณเองทำแล้วประสบความสำเร็จ เช่น

ปลูกผักชนิดนี้งาม หาปลาแบบนี้แจ่มที่สุด เป็นต้น การเปิดด้วยคำถามเหล่านี้ก็อาจจะช่วยให้บทสนทนามีอรรถรสขึ้นมาเลยทีเดียวยิ่งพูดเป็นภาษาถิ่นด้วยแล้วนะ นอกจากนี้ยังเป็นการสำรวจข้อมูลที่แท้จริงในชุมชนได้ดีกว่าการสอบถามจากแหล่งต่าง ซึ่งอาจไม่อัปเดตกับสิ่งที่เราต้องการ ดังนั้น การเดิน ขอย้ำว่า เดิน เดิน เดิน สำรวจชุมชน ไม่ใช่เรื่องแปลก แต่การนั่งรถตู้ ไล่แวนตาตำ ไปสำรวจตรงนั้นตรงนี้ นี่สิเป็นเรื่องแปลก บางทีชาวบ้านก็ไม่ได้สนใจหรือกลัวว่ารถคันนี้เป็นของใคร มาจากไหน ยิ่งคนแก่ตาพร่ามัวด้วยแล้ว บางหมู่บ้านที่ห่างบ้านแต่ละหลังห่างไกลกันมาก เดินสำรวจตอนกลางวันแดดร้อนจัด พบว่าเค้าไม่อยู่บ้าน แฮ่ ร้อนก็ร้อน ไปเสียเที่ยวอีกต่างหาก บางทีก็เจอฝูงสุนัข บางคนโดนกัดก็มี จึงต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการเดินเท้าสำรวจ

กรณีศึกษา: เพราะรักจึงยอมไว้วางใจ

“บ๊ายบ๊าย เพื่อนผมลืมไอโฟนไว้ ฝากบ๊ายเอาไปให้เพื่อนหน่อยได้มั๊ยครับ ผมจะต้องไปเก็บข้อมูลอีกฝั่งนึงครับ”

“ได้ได้ เดี๋ยวบ๊ายเอาไปให้นะ”

อีก 2 ชั่วโมงต่อมา

“บ๊ายก็ใช้ให้หลานบ๊าย (อายุ 14 ปี) เอาไปให้ไง ยังไม่ได้หอรอ ลูก”

“หนูก็เอาไปฝากยายคนนั้นไว้เหมือนกัน”

“ยายไม่เห็นนะว่ามีใครเอาของมาฝากอะไรไว้ ปกติ เดิน ลูก นั่ง ก็ลำบากอยู่แล้ว สายตาก็ไม่ดีนะหลานเอ๊ย”

Checklist งานที่จะต้องส่ง มีดังนี้

ลำดับ	Checklist	วันที่ส่ง	วิธีการส่ง	อาจารย์ผู้รับผิดชอบ
1	ตอบคำถามใน study guide			
2	ไฟล์ handout การนำเสนอผลการดำเนินโครงการที่คณะ			
3	วีดีโอประจำกลุ่ม			
4	ส่งรายงานกลุ่ม 1 ฉบับ พร้อมสำเนาอีก 1 ฉบับ			
5	ส่งรายงานส่วนตัว 1 ฉบับ			

Glossary

1. คมคาย จินโจ. ประเพณี“บุญกุ่มข้าวใหญ่” ของชาวไทยอีสาน. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2558]. เข้าถึงได้จาก: [http://www.stou.ac.th/study/sumrit/8-56\(500\)/page6-8-56\(500\).html](http://www.stou.ac.th/study/sumrit/8-56(500)/page6-8-56(500).html)
2. เรณูมาศ รักษาแก้ว. การมีส่วนร่วมของประชาชน. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2558]. เข้าถึงได้จาก:
<http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%99>

พระราชดำรัส เรื่อง ความสามัคคี

“ ยัง ไม่ได้พูดคำที่เคยพูดทุกครั้ง คือ ต้องสามัคคีกัน ต้อง
ไม่ขัดขากันมากเกินไป แต่ถ้าไม่ได้หมายความว่า จะต้องทำ -
แบบที่บางคนนึกจะทำจะต้องให้ทุกคนมีโอกาสทำงาน ทำงาน
ตามหน้าที่ เมื่อทำงานตามหน้าที่แล้วก็ต้องหวังดีต่อผู้อื่นเป็น
หลักที่สำคัญ ต้องทำงานด้วยการเห็นอกเห็นใจกันและทำด้วย
ความซื่อสัตย์สุจริต ”

(พระราชดำรัสเรื่อง ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา :
๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

